

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

ШЕКЕРА СВІТЛАНА СЕРГІЇВНА

УДК 338.24:330.322:664.13:338.124(043.3)

**УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ
ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана Одеській національній академії харчових технологій
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
ПАВЛОВ Олександр Іванович
Одеська національна академія харчових
технологій,
завідувач кафедри економіки промисловості.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
ДЕМЧУК Наталія Іванівна,
Дніпровський державний аграрно-економічний
університет,
професор кафедри фінансів, банківської справи та
страхування;

кандидат економічних наук
ІВАНЧЕНКОВ В'ячеслав Сергійович,
ТОВ «Чорноморська іграшка» м. Одеса,
директор з економіки.

Захист відбудеться **30 жовтня 2019 р. о 14⁰⁰ годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.05 в Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, аудиторія А-234.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, читальний зал.

Автореферат розісланий **27 вересня 2019 р.**

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В.Крупіца

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Серед напрямів розвитку економіки України харчова промисловість є стратегічною і займає одне з провідних місць. Протягом останніх років підприємства харчової промисловості вирішують важливі завдання забезпечення продовольчої безпеки країни, тому підвищення ефективності їх роботи на основі активної інвестиційно-інноваційної діяльності є одним із пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної економіки.

Перспективи продуктивного функціонування можуть мати тільки суб'єкти господарювання, які проводять активно політику залучення інвестицій, але успішність даного заходу може бути тільки за умови ефективного використання залучених ресурсів. Інноваційна діяльність повинна забезпечити усунення розриву між наявним об'ємом і рівнем вже отриманих і перевічених науково-технічних досягнень і їх застосування на підприємствах, що розвиваються. З цього випливає, що насичення інноваційної активності – найважливіша умова формування ефективної інноваційної економіки. Розробка, апробація та впровадження інновацій в процес роботи підприємства без капітальних вкладень неможлива.

Формування механізму управління інвестиціями та інноваціями для ефективної інноваційної діяльності на підприємствах консервної промисловості, а також підвищення ефективності функціонування інвестиційно-інноваційної політики підприємств є актуальною та своєчасною. Важливість дослідження для підприємств консервної промисловості можна визначити:

- зростаючим значенням інновацій як для підвищення ефективності діяльності консервних підприємств, так і для розвитку промисловості в цілому;
- необхідністю істотних перетворень в області організації і регулювання фінансово-господарської діяльності підприємств, обумовлених актуальністю переходу до інноваційного напрямку розвитку;
- недостатньою науково-методичною розробкою проблем управління інвестиційно-інноваційними процесами консервних підприємств, що визначає потребу в дослідженнях, спрямованих на формування ефективної інноваційної стратегії розвитку господарюючих суб'єктів.

Дослідженням і розробкою проблем інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості займалися багато вчених - економістів. К. Маркс ретельно проаналізував соціально - економічні основи процесу накопичення у капіталістичній системі, які є передумовою до інвестування. Значна увага проблемі інвестиційно-інноваційної діяльності приділялося в зарубіжних працях Дж. Бернала, Б.Твісса, Р.А. Фатхутдінова, Й.Шумпетера. Серед вітчизняних науковців слід відмітити напрацювання В.Г. Горника, Н.В.Дачій, В.С. Іванченкова, А. А. Орлова, О.І. Павлова, Д.Ф. Харьковського. Дослідженням питань розвитку системи управління на підприємствах харчової промисловості присвячені праці зарубіжних і вітчизняних дослідників, серед яких: А.І. Амоша, З.С. Варналій, Н.Й. Басюркіна, І. Бланк, О.Л.Гальцова, В.М. Геєць, О.Є. Кузьмін, А.А. Мазаракі, С. Шумилин, А. Швецов та інші.

Проблеми ефективного розвитку підприємств харчової промисловості розглядалися у працях вчених-економістів: П.П. Борщевського, Л.В. Дейнеко, В.М. Заболотного, О.Б. Каламан, І.І. Савенка, І.О. Седікової, З.Є. Шершньової та інших. Роботи зазначених авторів слугують формують науковий базис в системі управління інвестиційною діяльністю харчових підприємств. Проте, ряд проблем пов'язаних з удосконаленням механізмів управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності залишаються неповною мірою вирішеними. Важливість і актуальність зазначених проблем зумовила вибір теми дослідження, його мету й завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є ініціативною, виконується в межах тематики науково-дослідної діяльності кафедри економіки промисловості «Сталий розвиток та економічна безпека агропродовольчої сфери» (номер державної реєстрації №0114 U005039), а також в межах теми наукової школи навчально-наукового інституту прикладної економіки та менеджменту ім. Г. Е. Вейнштейна Одеської національної академії харчових технологій «Забезпечення функціонування та розвитку системи економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності». Особистий внесок автора полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних та прикладних засад удосконалення механізмів управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності.

Мета й завдання дослідження. Метою роботи є поглиблення теоретичних, методичних і практичних аспектів з удосконалення системи управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності.

Відповідно до мети роботи та в контексті завдань управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності були поставлені такі завдання

- визначити теоретичний зміст термінів «інвестиції», «інвестиційна діяльність» «інвестиційні стратегії» та розкрити взаємозв'язок з іншими категоріями;
- розглянути та проаналізувати існуючі методики оцінки ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств;
- проаналізувати існуючі практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму регулювання ведення інвестиційно-інноваційної діяльності;
- проаналізувати вплив економічної нестабільності на процеси інвестування підприємств харчової промисловості;
- провести кореляційний аналіз впливу макроекономічних факторів на рівень інвестиційної активності підприємств харчової промисловості;
- дослідити іноземний довід залучення інвестицій у консервну галузь та запропонувати заходи щодо його імплементації для підвищення інвестиційної активності вітчизняних підприємств;
- проаналізувати сучасне програмне забезпечення як механізм управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості;

- провести аналіз щодо визначення орієнтирів розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості;
- розробити практичні рекомендації по вдосконаленню системи управління інвестиційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості.

Об'єктом дослідження є процеси управління інвестуванням на підприємствах харчової промисловості в умовах економічної нестабільності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних, методичних і практичних підходів при управлінні інвестиційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості в умовах невизначеності.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження обраної тематики стали основні положення адаптивної економіки, наукові праці вчених з проблем теорії та практики управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності.

Для досягнення поставленої мети дисертації було застосовано такі загальнонаукові методи, як: *узагальнення та систематизації* – для узагальнюючої характеристики економічних процесів управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності; *класифікації* – для розгляду складових інвестиційної діяльності підприємств; *структурно-логічного аналізу* – для систематизації методичних підходів дослідження управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності; *стратегічного аналізу* – для обґрунтування моделі управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності; *статистичного аналізу, а саме кореляційно-регресійного аналізу* – для дослідження взаємозалежності показників інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності.

Інформаційна база дослідження побудована на нормативно-правових актах України та інших нормативних документах, на даних Державної служби статистики України, на наукових працях вітчизняних та зарубіжних науковців з питань інвестиційної діяльності підприємств та методів її оцінки та даних підприємств.

Розрахунки і моделювання виконувались із застосуванням програмного пакета Microsoft Excel (ліцензійний номер R8JH9-Q3JDV-H7CFG-FVY8Y-P6R2D) та MATLAB (ліцензійний номер 21808).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку і поглибленні відомих та обґрунтуванні нових теоретико-методичних положень, які в комплексі визначають концептуальні основи та організаційно-методологічну базу управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності, зокрема:

вперше:

- запропоновано модель вибору кращого інвестиційного проекту з ряду доступних для підприємств харчової промисловості, що заснована на математичному методі аналізу ієрархій, особливістю якої є об'єктивність та

ліквідація в процесі аналізу та ранжування альтернативних проектів людського чинника. Розроблена модель дозволяє інвестору обирати кращий інвестиційний проект для впровадження, підвищувати рівень математичних розрахунків при обчисленні техніко-економічних показників;

- розроблено програмний пакет на мові програмування Matlab, що має на меті математичний розрахунок вибору оптимального інвестиційного проекту з ряду альтернативних. Запропонований продукт, спираючись лише на теорію матриць та побудову математичних ієрархій, видає неупереджений висновок для кінцевого результату прийняти управлінського рішення;

удосконалено:

- систему класифікацій існуючих методик оцінки ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності. Це дозволить аналізувати наявні методики та виявляти переваги та недоліки для підприємств харчової промисловості як на галузевому, так і на мікро-рівні;

- методичний підхід до оцінки впливу економічної нестабільності на процеси інвестування в харчовій промисловості на галузевому та мікро-рівнях, в основі якого лежить систематизація домінантних макроекономічних чинників інвестиційної активності та їх вплив на результати інвестиційної діяльності досліджених підприємств в умовах кризових явищ;

- методичний інструментарій дослідження процесів інвестування на підприємствах харчової промисловості, який, на відміну від інших, сформований на результатах рівняння кореляційно-регресійної залежності процесів інвестування від рівня розвитку макроекономічних чинників та діючих інструментів грошово-кредитної політики. Це створить передумови для прогнозування інвестиційних процесів у харчовій промисловості та дозволить підвищити рівень ефективності стратегічного аналізу на рівні підприємств при розробці інвестиційної стратегії;

- концептуальний підхід щодо інвестиційного забезпечення підприємств харчової промисловості, який на відміну від існуючих, передбачає поєднання структурних орієнтирів інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств та моделей інвестиційних процесів. Це дозволить в умовах економічної нестабільності визначати та переорієнтовувати діяльність підприємств харчової промисловості;

- систему управління інвестиційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості, що передбачає реалізацію впровадження комплексу пріоритетних етапів таких як: формування портфелю капіталу, розвиток НДДКР всередині підприємства, визначення стратегічних та тактичних цілей для інвестування, проведення аналізу бізнес-планів проектів з метою зменшення витрат, використання рентабельності інвестицій протягом всього їх циклу, спрощення процесу погодження та прийняття обґрунтованого рішення, постійне аналізування з метою швидкого реагування на тактичні зміни, впровадження уніфікованого підходу та прийняття культури постійного вдосконалення;

набули подальшого розвитку:

- результати дослідження іноземного досвіду у сфері залучення інвестицій

та рекомендації з імплементації окремих практик реалізації державної інвестиційної політики, що враховують особливості діяльності підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності для підвищення їх інвестиційної активності;

- пропозиції з розробки алгоритму вибору кращого інвестиційного проекту з альтернативних за допомогою програмного пакету на мові програмування Matlab. Це дозволить зменшити рівень корупційних зв'язків, зменшити вплив людського фактору та проранжувати всі інвестиційні проекти для підприємств харчової промисловості.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання теоретико–методичних положень і практичних рекомендацій щодо покращення системи управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності. Результати дисертаційної роботи використовуються в практичній діяльності суб'єктів господарювання: ТОВ «Вікторія» м. Миколаїв (довідка № 317 від 21.02.2018р.), ТОВ «Агро-Юг Сервіс» (акт впровадження №79/16 від 10.04.2018), ТОВ «Агротехком» (акт впровадження №22/117-01 від 29.11.2018), ПАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів» (довідка № 412/73/05 від 24.01.2019р.) – запропоновано модель вибору кращого інвестиційного проекту з ряду доступних для підприємств харчової промисловості; Регіонального фонду підтримки підприємництва в Миколаївській області (довідка 18/38 від 16.05.2018р.) – рекомендації з реалізації іноземного досвіду у сфері залучення інвестицій та імплементації окремих практик реалізації державної інвестиційної політики в діяльності харчових підприємств Миколаївської області. Теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи використані в навчальному процесі Одеської національної академії харчових технологій при викладанні таких дисциплін: „Інноваційний розвиток підприємств”, „Управління проектами та ризиками ” (довідка від 23.04.2018р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Усі результати, викладені в дослідженні, отримані автором самостійно, з наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті результати й положення, які отримані автором особисто. Особистий внесок автора в публікаціях, виконаних у співавторстві, конкретизовано в списку опублікованих праць в авторефераті.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися й одержали схвалення на всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: Проблеми ринку продовольчих ресурсів України, (10 квітня 2013 р), Економічні та управлінські аспекти розвитку підприємств харчової промисловості (2-4 жовтня 2013р.), Продовольча безпека: світові тенденції та національні особливості (25 вересня 2014 р.), «Наука, технології, інновації: світові тенденції та регіональний аспект» (28-29 вересня 2018 р. м. Одеса); Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття (11-13 жовтня 2018 р.), щорічні конференції професорсько-викладацького складу Одеської національної академії харчових технологій (Одеса, 2015-2019 рр.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки та результати дослідження викладено в 14 наукових працях, з яких: 3 – пункти в колективних монографіях, 7 статей - в наукових фахових виданнях, 4 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій – 3,44 д. а., 2,98 д. а. з яких належать особисто автору.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, списку використаних джерел до кожного розділу висновків та пропозицій, викладена на 171 сторінці основного тексту, включає 23 таблиці, 14 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі **«Теоретико-методичні засади інвестиційної діяльності підприємств в умовах економічної нестабільності»** визначено теоретичний зміст термінів «інвестиції», «інвестиційна діяльність» «інвестиційні стратегії» та розкрито взаємозв'язок з іншими категоріями, проаналізовано існуючі практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму регулювання ведення інвестиційно-інноваційної діяльності, визначено існуючі методики оцінки ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств, виявлено недосконалість методик для підприємств харчової промисловості на сучасному етапі розвитку економіки.

Дослідження показали, що підхід до визначення основних термінів у кожного науковця свій, що вимагає формування єдиного підходу до дефініцій та класифікаційних ознак. Завдяки уніфікації можливо виділити та прокласифікувати джерела (табл. 1) та організаційні форми інвестування (табл.2), що є важливим фактором при виборі стратегічного напрямку розвитку підприємства харчової промисловості.

Держава також відіграє роль при визначенні основних дефініцій та в процесі регулювання інвестиційної діяльності через широкий вибір основних інструментів регулювання інвестиційної діяльності підприємств. В ході дослідження було виявлено, що інвестиційна сфера діяльності в Україні потребує реформування та наведені запропоновані умови здійснення, в яких задіяні держава, виробництво та заклади вищої освіти.

Досліджено основні методичні підходи до оцінки економічної ефективності інвестиційної діяльності. Кожен підхід може давати при аналізі інвестиційного проекту в ході провадження інвестиційної діяльності підприємства різні вихідні дані, а, отже, проаналізувавши підходи були виявлені недоліки та переваги цих підходів.

Розвинуто методичний підхід до оцінки впливу економічної нестабільності на процеси інвестування в харчовій промисловості на галузевому та мікрорівнях, в основі якого лежить систематизація домінантних макроекономічних

чинників інвестиційної активності та їх вплив на результати інвестиційної діяльності досліджених підприємств в умовах кризових явищ

Таблиця 1

Класифікація джерел інвестування

Класифікаційна ознака	Поділяються на:	Приклади
за рівнем власників на рівні підприємства	власні кошти	прибуток, амортизаційні відрахування, нематеріальні активи, тощо
	залучені кошти	кошти, отримані від продаж акцій тощо
	позикові кошти	бюджетні, банківські та комерційні кредити тощо
за рівнем власників на рівні інноваційного проекту	кошти бюджетів та позабюджетних фондів	
	кошти суб'єктів господарювання	
	іноземні інвестиції	
за видами власності	державні	бюджетні кошти, пакети акцій, майно державної власності, державні позики тощо.
	інвестиційні	фінансові ресурси господарюючих суб'єктів, фізичних осіб, громадських організацій тощо. Це кошти колективних інвесторів, недержавних пенсійних фондів
за рівнем управління	державні	державний бюджет, спецфонди, кредити тощо
	галузеві	галузеві та міжгалузеві позабюджетні фонди, бюджетні та банківські кредити тощо
	регіональні	регіональний бюджет, регіональні позабюджетні фонди тощо
	інституціональні	власні кошти, бюджетні кошти, позабюджетні фонди, кредити тощо

Таблиця 2

Організаційні форми інвестування діяльності підприємств

Форми	Дефіцитне фінансування	Акціонерне фінансування	Проектне фінансування
Можливі інвестори	уряд іноземних держав, міжнародні фінансові інститути	комерційні банки, інституціональні інвестори	уряд, міжнародні фінансові інститути, банки, вітчизняні підприємства, іноземні інвестори
Отримувачі позикових коштів	уряд держави	корпорації, підприємства	інвестиційний / інноваційний проект
Переваги використання форми	можливість державного регулювання та контролю за державними інвестиціями	варіабельність використання інвестицій у підприємства	цільовий характер фінансування, розподіл ризиків, високий рівень контролю
Недоліки використання форми	нецільовий характер фінансування, ріст зовнішнього та внутрішнього боргів	нецільовий характер інвестицій, тільки ринок цінних паперів, високий рівень ризику інвестора	залежність від інвестиційного клімату, високий рівень кредитних ризиків, податковий режим

У другому розділі «Економічна діагностика підприємств харчової промисловості» проаналізовано вплив економічної нестабільності на процеси інвестування підприємств харчової промисловості, досліджено іноземний довід залучення інвестицій у консервну галузь та запропонувати заходи щодо його імплементації для підвищення інвестиційної активності вітчизняних підприємств, проведено кореляційний аналіз впливу макроекономічних факторів на рівень інвестиційної активності підприємств харчової промисловості.

Підприємства харчової промисловості для постійного зростання або утримання власних позицій повинні постійно розвивати власне виробництво через виробничі інновації. Основним джерелом відновлення виробничих потужностей на підприємствах харчової промисловості є капітальні інвестиції. Проаналізувавши обсяги капітальних інвестицій у динаміці 2010-2017 років можна відмітити загальні позитивні тенденції щодо їх зростання. Динаміка основних джерел інвестування у харчовій промисловості наведена у таблиці 3. Не зважаючи на зростання обсягів фінансування за період 2010-2017 років майже з усіх джерел, частка фінансування за рахунок внутрішніх ресурсів (переважно прибутку) збільшилася на 7%.

Таблиця 3

Джерела та обсяги фінансування інвестиційної діяльності підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів

Джерела фінансування, млн.грн.	2010 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	приріст, %
Усього у т.ч. за рахунок	180575,5	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5	148,4
коштів державного бюджету	3792,1	2498,7	0,0	0,0	4669,8	5381,5	41,9
%	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	-0,1
коштів місцевих бюджетів	3611,5	7746,1	5046,7	3004,3	4669,8	6278,5	73,8
%	2,0	3,1	2,3	1,1	1,3	1,4	-0,6
власних коштів підприємств та організацій	155294,9	217389,9	195283,7	259460,6	336226,3	417069,2	168,6
%	86,0	87,0	89,0	95,0	94,0	93,0	7,0
кредитів банків та інших позик	14626,6	19240,3	943,5	0,0	8621,2	12108,5	-17,2
%	8,1	7,7	4,3		2,4	2,7	-5,4
коштів іноземних інвесторів	2166,9	0,0	2852,5	0,0	0,0	3587,7	65,6
%	1,2		1,3			0,8	-0,4
інших джерел фінансування	4514,4	5247,3	6802,0	7920,4	8262,0	4933,1	9,3
%	2,5	2,1	3,1	2,9	2,3	1,1	-1,4

Суттєвим чинником розвитку та модернізації підприємств харчової промисловості є залучення іноземних інвестицій. Нажаль, через погіршення інвестиційного клімату та підвищення ризиків, вітчизняні підприємства стають менш інвестиційно привабливими для іноземних інвесторів. Показовим у цьому контексті є негативна динаміка зменшення обсягів зовнішніх інвестицій як в економіку України, так і в харчову промисловість зокрема. Динаміку прямих іноземних інвестицій у розвиток національної економіки та підприємства з виробництва харчової продукції, напоїв і тютюнових виробів проілюстровано на рисунку 1.

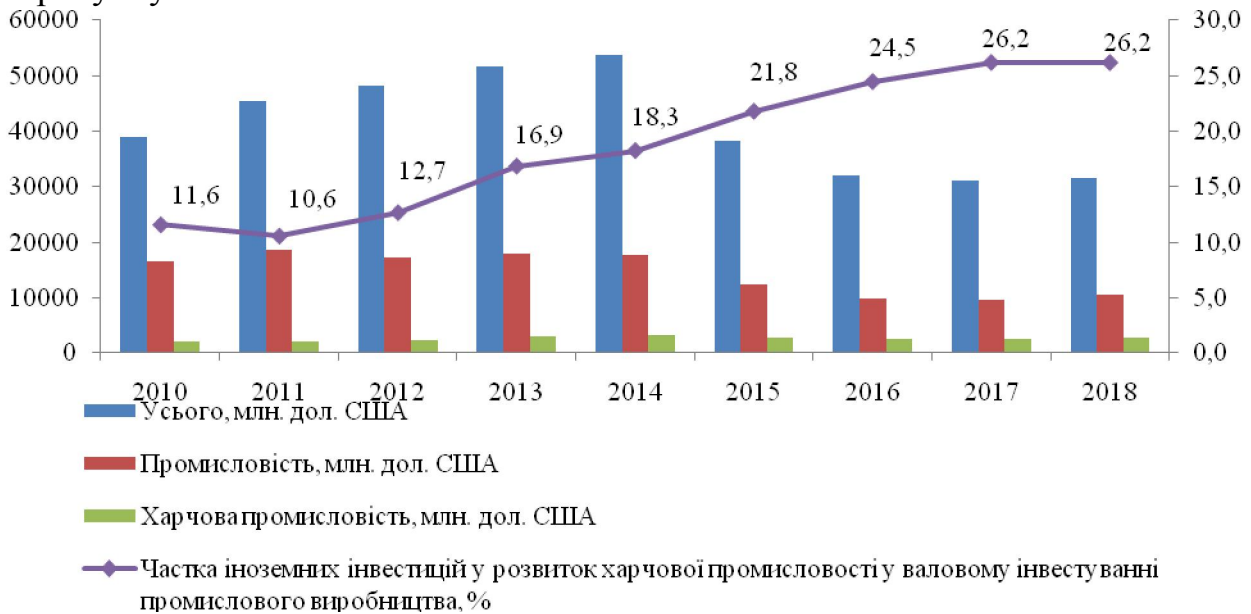

рис. 1. Порівняльна динаміка прямих іноземних інвестицій у розвиток підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів

Майже всі підприємства харчової промисловості є інвестиційно активними. Це підтверджується серед іншого динамікою створення нових інвестиційних та інноваційних проектів в цій сфері. Зокрема, за період 2010-2017 років, кількість нових інвестиційних проектів з виробництва харчової продукції, напоїв та тютюнових виробів складала у середньому 600 проектів щороку і збільшилася за досліджуваний період на 22%, а їх частка в проектах по промисловості на 2,8%, що проілюстровано на рис.2.

Кореляційно-регресійний аналіз впливу макроекономічних чинників на процеси капітального інвестування підприємств з виробництва харчової продукції, напоїв та тютюнових виробів, що був проведений, дав змогу отримати наступне рівняння регресії:

$$Y = 9502,7 + X_1 0,01 - X_2 124 + X_3 26,9 + X_5 0,003 \quad (1)$$

де, Y – обсяги капітальних інвестицій у розвиток підприємств з виробництва харчової продукції, напоїв та тютюнових виробів, млн.грн.;

X_1 – ВВП, млн. грн.;

X_2 – Податок на прибуток, %

X_3 – Середньорічний обмінний курс нац. валюти, %

X_5 – Доходи населення. млн. грн.

Отриманий коефіцієнт множинної кореляції ($R^2 = 0,89$) та показник остаточної дисперсії (2156) показує, що зв'язок між залежною змінною і факторними ознаками є суттєвим, а показник детермінації ($R^2 = 0,80$) вказує на те, що у даному випадку регресія пояснює 80% варіативності значень Y . Для ілюстрації істотності зв'язку між результативним та факторними ознаками нами було встановлено критичне значення для R^2 для $k_1=5-1=4$ і $k_2=12-5=7$. Значення цього показника становить 0,542. Оскільки отриманий результат є вищим за критичний, то із ймовірністю 95% можна істотність зв'язку між параметрами моделі є підтвердженою.

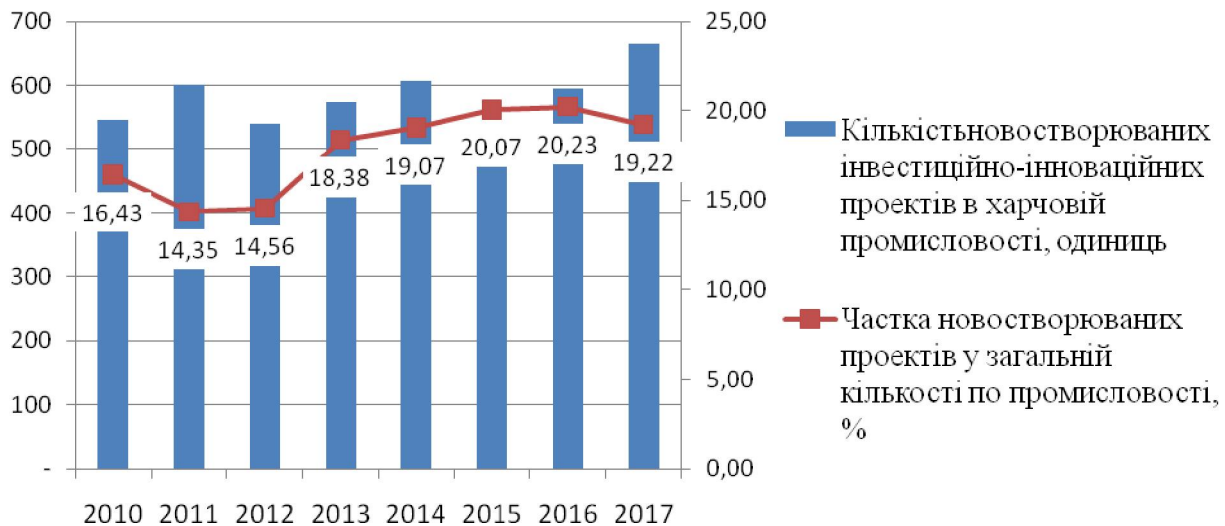

Рис. 2. Динаміка створення інвестиційно-інноваційних проектів в галузі виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у світі

Враховуючи наявні тренди в економіці, можна прогнозувати, що за умови поступової стабілізації та макроекономічних факторів, обсяги капітальних інвестицій у розвиток галузі поступово зростатимуть, проте зважаючи на скорочення населення та обмеженість зовнішніх ринків, суттєвого збільшення інвестицій не передбачається.

У третьому розділі «**Концептуальні засади інвестиційного забезпечення підприємств харчової промисловості**» досліджено напрями орієнтирів розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості, проаналізовано сучасне програмне забезпечення як механізм управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості та розроблені практичні рекомендації по вдосконаленню системи управління інвестиційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості.

Дослідження показали, що в більшості випадків інвестиційні процеси відбуваються на всіх підприємствах харчової промисловості; напрями розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності кожна галузь харчової промисловості визначає виходячи зі своєї специфіки.

Удосконалено концептуальний підхід щодо інвестиційного забезпечення підприємств харчової промисловості, який на відміну від існуючих, передбачає поєднання структурних орієнтирів інвестиційно-інноваційного розвитку

підприємств та моделей інвестиційних процесів. Це дозволить в умовах економічної нестабільності визначати та переорієнтувати діяльність підприємств харчової промисловості.

Сучасні підходи до вибору інвестиційного проекту з ряду альтернативних повинні знаходити відображення в формуванні адаптивних до європейських умов системах. Інвестор завжди обирає найкращий інвестиційний проект (рис. 3), розв'язуючи алгоритмічну задачу, яка у вигляді блок - схеми обчислювального процесу методу аналізу ієрархій представлена на рисунку 4.

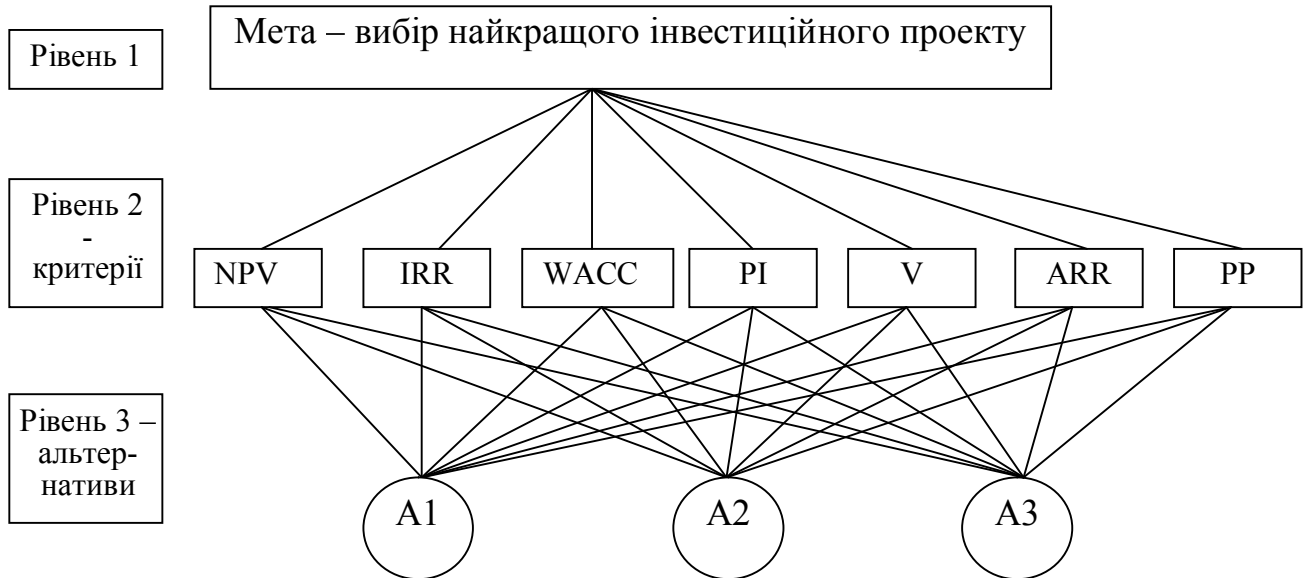

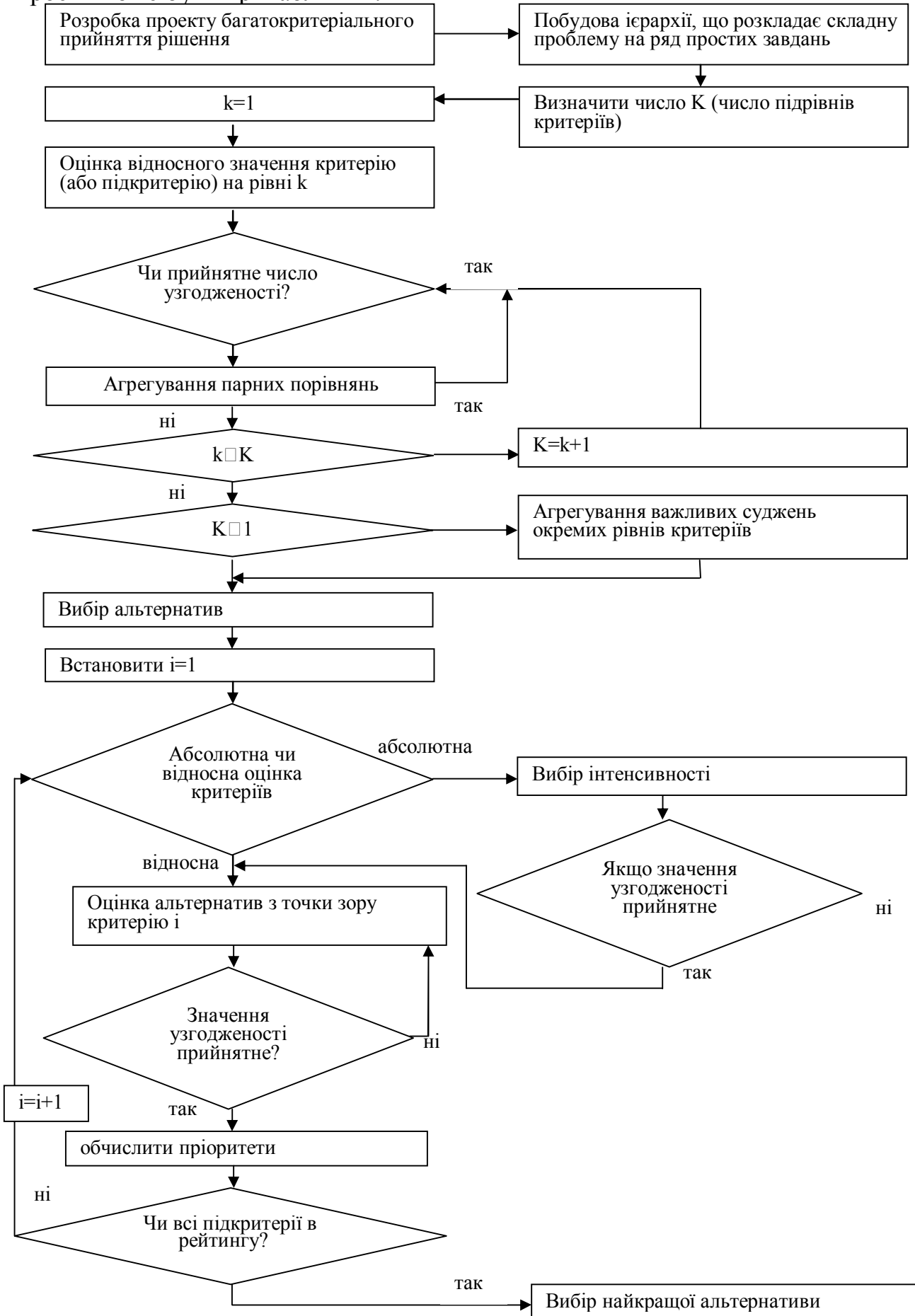
Рис 3. Ієрархія задачі вибору найкращого проекту

Запропоновано модель вибору кращого інвестиційного проекту з ряду запропонованих для підприємств харчової промисловості, що заснована на математичному методі аналізу ієрархій, особливістю якої є об'єктивність та ліквідація в процесі аналізу та ранжування альтернативних проектів людського чинника. Розроблена модель дозволяє інвестору обирати кращий інвестиційний проект для впровадження, підвищувати рівень математичних розрахунків при обчисленні техніко-економічних показників.

Розвинуто систему управління інвестиційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості, що передбачає реалізацію впровадження комплексу пріоритетних етапів таких як: формування портфелю капіталу, розвиток НДДКР всередині підприємства, визначення стратегічних та тактичних цілей для інвестування, проведення аналізу бізнес-планів проектів з метою зменшення витрат, використання рентабельності інвестицій протягом всього їх циклу, спрощення процесу погодження та прийняття обґрунтованого рішення, постійне аналізування з метою швидкого реагування на тактичні зміни, впровадження уніфікованого підходу та прийняття культури постійного вдосконалення.

Розроблено програмний пакет на мові програмування Matlab, що має на меті математичний розрахунок вибору оптимального інвестиційного проекту з ряду альтернативних. Даний процес є досить важким для інвестора, якщо

опиратись лише на подані показники економічної ефективності, адже кожен проект може бути привабливим.

Рис.4. Блок - схема обчислення

Запропонований програмний продукт, спираючись лише на теорію матриць та побудов математичних ієрархій, видає неупереджений висновок для кінцевого результату в прийнятті управлінського рішення. Він дозволяє вирішити питання об'єктивного вибору та відійти від упередженості інвестора чи керівника підприємства.

ВИСНОВКИ

В дослідженні здійснено теоретико-методичне обґрунтування та вирішено одну з актуальних наукових проблем з удосконалення системи управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності. В процесі рішення поставлених завдань сформовано ряд висновків теоретичного, науково-методичного та прикладного характеру, а саме:

1) Досліджено особливості управління та впровадження інвестиційних ресурсів, які полягають в забезпеченні та підтримці державою конкурентоспроможності всіх підприємств, в тому числі й підприємств харчової промисловості на національному та міжнародному рівнях, запропоновано модель підвищення рівня активності та конкурентоспроможності в інноваційній сфері щодо сприяння позитивної зміни рівня інвестиційної привабливості підприємства та підняття наукового аспекту в освітній, підприємницько-виробничій діяльності за державної підтримки.

2) Досліджено методи оцінки інвестиційних проектів та проаналізовано показники, які характеризують інвестиційну привабливість, що дозволило систематизувати основні проблемні проблеми: обмеженість фінансових ресурсів; велика кількість методів оцінки інвестиційних проектів, який передбачає відсутність недоліків; розмитість однозначності в виборі методу визначення ефективності інвестиційного проекту.

3) На основі проведеного аналізу встановлено, що відбуваються позитивні зміни інвестиційних процесів в харчовій промисловості України – обсяги капітальних інвестицій протягом 2010-2018 років збільшилися в три рази. При аналізі було виявлено, що інвестиційна діяльність підприємств на 93% фінансується за рахунок власних коштів підприємств, державні інвестиції майже не спрямовуються у розвиток галузі, а кредитні ресурси є занадто дорогими через високі відсоткові ставки. Обґрунтовано процес скорочення кількості впроваджених технологій та обладнання, які є новими для ринку, про що свідчить орієнтація вітчизняних підприємств на закупівлю відносно застарілої на зовнішньому ринку техніки та технологій.

4) Проведено дослідження закордонного досвіду щодо залучення інвестиційних коштів, де визначено особливу роль держави у формуванні інвестиційного потенціалу та активізації інвестиційної діяльності шляхом створення нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності з механізмом її регулювання. На основі проведеного аналізу був визначений перелік заходів, впровадження яких дасть змогу підвищити рівень

інвестиційного потоку на підприємства харчової промисловості, а також удосконалити державне регулювання.

5) Проведено кореляційно-регресійний аналіз впливу основних макроекономічних показників на розвиток інвестиційних процесів в харчовій промисловості. Встановлено, що зниження інвестиційної активності на підприємствах відбувається за рахунок економічної нестабільності, що супроводжується низькими темпами економічного росту, девальвацією національної валюти, а також зниженням рівня доходів населення. Обґрунтовано, що при стабілізації цих факторів, обсяги капітальних вкладень будуть зростати.

6) Аналіз інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості в розрізі основних фінансово-економічних показників визначив, що розвиток інвестиційного потенціалу відбувається за різноспрямованими трендами і це зумовлює зменшення сегменти ринку та зниження фінансової стійкості підприємства в умовах економічної нестабільності. При проведенню аналізу було виявлено, що 2 з 5 підприємств є збитковими, а, отже, показники рентабельності значно погіршилися. Але в той же час фінансово-економічна ситуація на підприємстві з 2015 року починає стабілізуватися, що сприяє позитивній зміні в інвестиційній активності підприємств харчової промисловості.

7) Проаналізовано структурні орієнтири інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості та визначено, що даний ринок є чітко структурований та залежний від купівельної спроможності. Визначено, що всі підприємства прагнуть змінити собівартість продукції та впроваджують інноваційну продукцію або технологію, що дасть можливість зменшити витрати та збільшити надходження для інвестування у виробничу діяльність та оновлення фондів.

8) Розроблено програмний пакет на мові програмування Matlab, що проводить математичний розрахунок при введених розрахованих даних за реальними проектами та проводить ранжування альтернативних проектів, з метою усунення людського фактору в процес прийняти управлінського рішення при виборі інвестиційного проекту, оскільки даний бізнес-процес є важким для інвестора, якщо опиратись лише на подані показники економічної ефективності, адже кожен проект може бути привабливим. Запропонований продукт, спираючись лише на теорію матриць та побудов математичних ієрархій, видає неупереджений висновок для кінцевого результату прийняти управлінського рішення.

9) Визначено шляхи удосконалення інвестиційної діяльності при впровадженні описаного механізму, що дозволить підвищити конкурентоспроможність, інвестиційну привабливість самих підприємств та додатково залучити іноземні інвестиції. Визначено, що проблема залучення іноземних інвестицій полягає у низькій привабливості як країни, так і підприємств в цілому, оскільки «радянський суб'єктивізм» до вибору об'єктивності вибору проекту є вирішальним фактором. Тому використання програмних продуктів для зниження людської помилки є актуальним на даний

час та допомагає відійти від упередженості суб'єктів, які обирають проект інвестування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, розділи у монографіях

1) Шекера С.С. *Інноваційна діяльність підприємств та аналіз джерел фінансування інновацій*. Соціо-еколого-економічний розвиток агропродовольчої сфери України в сучасних умовах: проблеми та шляхи їх розв'язання: монографія за редакцією доктора економічних наук, професора О.І. Павлова, Одеса «Астропринт» -2015, 512 ст. Фіксований внесок – 180-187 ст, без співавторства. (0,26 д.а.)

2) Шекера С.С. *Програмні засоби автоматизації облікового процесу: переваги та недоліки*. Науково-методичні аспекти обліково-аналітичної системи підприємства: монографія за загальною редакцією доктора економічних наук, професора В.В. Немченко, Одеса «Фенікс» -2016, 352 ст. Фіксований внесок – 267-271, 346-349 ст, без співавторства. (0,37 д.а.)

3) Шекера С.С. *Кластерні моделі підвищення адаптивності економіки*. Соціальна, поведінкова, адаптивна економіка: теорія та практика: монографія за редакцією доктора економічних наук, професора О.І. Павлова, Одеса «Астропринт» -2016, 171 ст. Фіксований внесок – 112-117 ст у співавторстві з ст. викл. Фрум О.Л.(0,19 д.а., власний внесок 0,18 д.а.)

Статті у наукових фахових виданнях України та статті в наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних

4) Шекера С.С., Яблонська Н.В. Оцінка стоимості бізнеса в період кризиса. *Науковий вісник ОНЕУ. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. - Науки: економіка, політологія, історія [Збірник наукових праць]*. Одеса, 2011. № 17 (142). С 192-198. (0,28 д.а.).(Особисто автору належить дослідження характеристик, переваг та недоліків підходів до оцінки бізнесу– 0,2 д.а.).

5) Відоменко І.О., Ковернега Т.А., Шекера С.С. Проблемні питання оцінки використання виробничих ресурсів підприємства. Економіка харчової промисловості. – [Збірник наукових праць]. Одеса, 2011. № 4 (12). С 22-25. (0,45 д.а.). (Особисто автору належить дослідження переваг та недоліків основних показників визначення економічної ефективності визначення основних та оборотних засобів та трудових ресурсів – 0,2 д.а.).

6) Шекера С.С. Інвестиційна стратегія підприємств харчової промисловості. Економічна та продовольча безпека України. - [Збірник наукових праць]. Одеса, 2016. Том 4, випуск 3. С 70-77. (0,42 д.а.)

7) Шекера С.С., Радіонова А.К.. Тенденції розвитку українського ринку консервної промисловості в сучасних умовах України. Економічна та продовольча безпека України. - [Збірник наукових праць]. Одеса, 2017. Том 5, випуск 3-4. С 50-54 (0,26 д.а.).(Особисто автору належить дослідження стану та тенденції розвитку українського ринку консервної промисловості – 0,2 д.а.).

8) Шекера С.С., Радіонова А.К. Аналіз українського ринку

сільськогосподарської продукції на прикладі зернових і зернобобових та тенденції його розвитку в сучасних умовах. Економічна та продовольча безпека України. - [Збірник наукових праць]. Одеса, 2017. Том 5, випуск 1. С 32-38 (0,31 д.а.).(Особисто автору належить дослідження стану та тенденції розвитку українського ринку консервної промисловості – 0,25 д.а.).

9) Шекера С.С. Державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні та на підприємствах консервної галузі. *Український журнал прикладної економіки.* – 2018.– Том 3 .– № 4 .– С. 117-124.(журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних *IndexCopernicus*)(0,31д.а)

10) Шекера С.С. Напрями орієнтирів розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості. *Актуальні проблеми інноваційної економіки.* 2019. № 2. С. 47-52. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *IndexCopernicus*) (0,30 д.а.).

Матеріали конференцій:

11) Шекера С.С. Інноваційний розвиток підприємств харчової промисловості на прикладі консервних підприємств. *Проблеми ринку продовольчих ресурсів України: матеріали Першої науково-практичної конференція.* (м. Київ 10 квітня 2013 р) Інститут продовольчих ресурсів НААН, м.Київ. 2013 р (0.14 д.а.)

12) Шекера С.С. Инновационная составляющая экономической безопасности. *Економічні та управлінські аспекти розвитку підприємств харчової промисловості: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. ОНАХТ.* (м.Одеса. 2-4 жовтня 2013р.) Одеська національна академія харчових технологій, м.Одеса. 2013 р (0.06 д.а.)

13) Шекера С.С. Стан ринку консервної продукції України. *Продовольча безпека: світові тенденції та національні особливості: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. ОНАХТ.* (25 вересня 2014 р.) Одеська національна академія харчових технологій, м.Одеса. 2014 р (0,12 д.а.)

14) Шекера С.С. Математичний метод аналізу ієрархій: модель ієрархії для прийняття рішень в економіці. *Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку XXI століття: матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції* (11-13 жовтня 2018 р.) Одеська національна академія харчових технологій, м.Одеса. 2018 р (0,12 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Шекера С.С. Управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеська національна академія харчових технологій. Одеса. – Одеська національна академія харчових технологій. Одеса, 2019.

Дисертація присвячена обґрунтуванню механізмів управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах

економічної нестабільності у світі та в Україні, проаналізовано ефективність реалізації інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості в Україні, розроблено механізм управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості в умовах економічної нестабільності.

В роботі досліджено ряд методик, які базуються на визначенні загальноприйнятих ключових показників ефективності проекту таких як NPV, IRR, WACC, PI, ARR, PP, V(коефіцієнт варіації - ризику). Кожен показник є важливим для інвестора й має свою вагу, проте при виборі кращого інвестиційного проекту різні інвестори віддають перевагу одним й тим ж показникам, надаючи їм різну вагу, що робить вибір суб'єктивним.

Розроблена в дисертації модель вибору кращого інвестиційного проекту для підприємств харчової промисловості передбачає використання матриці ключових показників ефективності проекту при комп'ютерно-програмній обробці ряду альтернативних проектів. Результати кількісної оцінки альтернативних проектів програмний код виводить у вигляді ранжування від найкращого до останнього.

Запропоновано систему управління інвестиційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості, що передбачає реалізацію впровадження комплексу пріоритетних етапів таких як: формування портфелю капіталу, розвиток НДДКР всередині підприємства, визначення стратегічних та тактичних цілей для інвестування, проведення аналізу бізнес-планів проектів з метою зменшення витрат, використання рентабельності інвестицій протягом всього їх циклу, спрощення процесу погодження та прийняття обґрунтованого рішення, постійне аналізування з метою швидкого реагування на тактичні зміни, впровадження уніфікованого підходу та прийняття культури постійного вдосконалення.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, підприємства харчової промисловості, стратегічне управління підприємств харчової промисловості, економічна нестабільність.

АННОТАЦИЯ

Шекера С.С. Управление инвестиционной деятельностью предприятий пищевой промышленности в условиях экономической нестабильности - Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 - экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). - Одесская национальная академия пищевых технологий. Одесса. - Одесская национальная академия пищевых технологий. Одесса, 2019.

Диссертация посвящена обоснованию механизмов управления инвестиционной деятельностью предприятий пищевой промышленности в условиях экономической нестабильности в мире и в Украине, проанализирована эффективность реализации инвестиционной деятельности предприятий пищевой промышленности в Украине, разработан механизм управления инвестиционной деятельностью предприятий пищевой

промышленности в условиях экономической нестабильности.

В работе для оценки и выбора инвестиционных проектов как основного элемента механизма управления инвестиционной деятельностью предприятий и повышения инвестиционной привлекательности предприятий было исследовано ряд методик, основанных на определении общепринятых ключевых показателей эффективности проекта как NPV, IRR, WACC, PI, ARR, PP, V (коэффициент вариации - риска). Каждый показатель является важным для инвестора и имеет свой вес, однако при выборе лучшего инвестиционного проекта разные инвесторы отдают предпочтение одним и тем же показателям, придавая им разный вес, что делает выбор субъективным.

Разработанная в диссертации модель выбора лучшего инвестиционного проекта для предприятий пищевой промышленности предусматривает использование матрицы ключевых показателей эффективности проекта при программной обработке ряда альтернативных проектов. Результаты количественной оценки альтернативных проектов программный код выводит в виде ранжирования от лучшего к последнему.

Исследованы особенности управления и внедрения инвестиционных средств, которые заключаются в обеспечении и поддержке государством конкурентоспособности всех предприятий, в том числе и предприятий пищевой промышленности на национальном и международном уровнях, предложенных модель повышения уровня активности и конкурентоспособности в инновационной сфере по содействию позитивного изменения уровня инвестиционной привлекательности предприятия и повышения научного аспекта в образовательной, предпринимательско-производственной деятельности при государственной поддержке.

Проанализированы структурные ориентиры инвестиционно-инновационного развития предприятий пищевой промышленности и определено, что данный рынок четко структурирован и зависим от покупательной способности. Определено, что все предприятия стремятся изменить себестоимость продукции и внедряют инновационную продукцию или технологию, что позволит уменьшить расходы и увеличить поступления для инвестирования в производственную деятельность и обновление фондов.

Исследованы методы оценки инвестиционных проектов и проанализированы показатели, характеризующие инвестиционную привлекательность, что позволило систематизировать основные проблемные проблемы: ограниченность финансовых ресурсов; большое количество методов оценки инвестиционных проектов, который предусматривает отсутствие недостатков; размытость однозначности в выборе метода определения эффективности инвестиционного проекта.

Проанализированы программные продукты, используемые на предприятиях пищевой промышленности и выявлено, что ни одна из программ не является универсальной и имеет ряд недостатков, при оперативном решении вопросов является актуальной.

В работе предложена система по управлению инвестиционной деятельностью на предприятиях пищевой промышленности, которая

предусматривает реализацию внедрения комплекса приоритетных этапов таких как: формирование портфеля капитала, развитие НИОКР внутри предприятия, определение стратегических и тактических целей для инвестирования, проведение анализа бизнес-планов проектов с целью уменьшения расходов, использование рентабельности инвестиций в течение всего их цикла, упрощение процесса согласования и принятия обоснованного решения, постоянное проведение анализа с целью быстрого реагирования на тактические изменения, внедрение унифицированного подхода и принятия культуры постоянного совершенствования.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, предприятия пищевой промышленности, стратегическое управление предприятий пищевой промышленности, экономическая нестабильность.

SUMMARY

Shekera S. Management of investment activity of food industry enterprises in the conditions of economic instability - Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Economics from specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by Types of Economic Activity). – Odessa National Academy of Food Technologies, Odessa – Odessa National Academy of Food Technologies, Odessa, 2019.

The thesis is devoted to the substantiation of the management mechanisms of the investment activity of food industry enterprises in the conditions of economic instability in the world and in Ukraine, the effectiveness of the implementation of the investment activity of food industry enterprises in Ukraine is analyzed, a mechanism for managing the investment activity of food industry enterprises in the conditions of economic instability is developed.

In order to evaluate and select investment projects as the main element of the mechanism for managing investment activities of enterprises and to increase the investment attractiveness of enterprises, a number of methodologies were studied based on the definition of generally accepted key performance indicators of the project as NPV, IRR, WACC, PI, ARR, PP, V (coefficient variations - risk). Each indicator is important for the investor and has its own weight, however, when choosing the best investment project, different investors prefer the same indicators, giving them different weight, which makes the choice subjective.

The model of the selection of the best investment project for the food industry enterprises developed in the thesis provides for the use of a matrix of key project performance indicators in the software processing of a number of alternative projects. The program code outputs the results of a quantitative assessment of alternative projects in the form of ranking from best to last.

The thesis a system for managing investment activities in food industry enterprises, which provides for the implementation of a set of priority stages such as: creating a capital portfolio, developing R&D within the company, determining strategic and tactical goals for investment, analyzing business plans for projects to reduce costs, the use of return on investment throughout their cycle, simplification of

the process of coordination and adoption of an informed decision, continuous analysis to quickly respond to tactical changes, introduce a unified approach and adopt a culture of continuous improvement.

Key words: investment activity, food industry enterprises, strategic management of food industry enterprises, economic instability.

Підписано до друку 09.09.2019. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура «TimesNewRoman». Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 0,87. Тираж 100 прим. Зам. № 423.

Надруковано з готових оригінал-макетів

